

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשעג

ערב שבת־קודש
פרשת בהר־בחוקותי
כ"א באייר ה'תשס"ט
שנת הקהל

יוצא־לאור על־ידי
מכון ליובאוויטש שעל־יד
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יום שישי

כ"ח באייר

בערב־ראש־חודש יש להוסיף בשלושת הקווין:
תורה, עבודה (תפילה שבמקום קרבנות), גמילות־
חסדים וצדקה⁹. ולפי שערב ראש־חודש סיוון יחול
מחר, ביום השבת־קודש, רצוי להוסיף היום בנתינת
צדקה¹⁰.

בדרך כלל, בערב ראש־חודש והפעם כנראה בערב
שבת־קודש משתקיים בחלקים לצדקות שונות את המתאסף
במשך החודש בקופות שנותנים בהן לפני (או אחרי)
התפילה¹¹.

עמ' 17, גיליון תטז עמ' 14 הע' 5, ולאחרונה בגיליון תשס"ט
עמ' 19.
9 שיחות־קודש תשל"ו עמ' 663, ובכ"מ.
10 על־דרך ההוראה כשחל יארציט בשבת (אג"ק ח"ד עמ'
שכד – שערי הל' ומנהג יו"ד ר"ס קמח).
11 ספר־המנהגים עמ' 77.

יום התוועדות:

"ב'שבת חזק' כדאי לקשר זאת ואת סיום
קריאת החומש עם התוועדות מיוחדת (בהוספה
על התוועדות שבכל שבת "להקהיל קהילות בכל
שבת ושבת"), כהמנהג בכמה וכמה קהילות קדושות
בישראל שב'שבת חזק' מכינים הגבאים 'קידושא
רבא', ובוודאי יחזקו ויחדשו מנהג זה בכל המקומות
- שבה יוסיפו באמירת דברי תורה (וגם קבלת
החלטות טובות, להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות
בהידור), ויוסיפו בהשמחה ד'גמרה של תורה' (סיום
ספר שלם בתורה, על־דרך השמחה שעושים לגמרה
של התורה כולה בשמחת תורה)...⁷.

פרקי־אבות - פרק ה.
במשנה י"ח: "צדקת ה' עשה" יש שמסרו בשם
הרבי, שאין אומרים את שם ה' כמות־שהוא⁸.

זו באבודרהם, סדר קריאת התורה של שבת (במהדורת ירושלים
תשכ"ג עמ' קעא), ברמ"א או"ח סו"ס קלט ובאורחות־חיים
להרה"צ מספינקא שם, ועוד.
7 ספר־השיחות תש"נ ח"א עמ' 233.
8 כיוון שהוא רק חצי פסוק - ראה 'התקשרות' גיליון רעה

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישע"י ע"ה דייטש

הלכות ומנהגי חב"ד

וכו'), ומברך לפני ולאחריה³. לאחר מכן - מברכים אותו (במקום שנוהגים בזה) בשמו, כרגיל.
קוראים את פסוקי התוכחה בקול נמוך, אך באופן שהקהל ישמע היטב את הקריאה (חוץ מהפסוק "וזכרתי את בריתי" - כו,ב - הנקרא בקול רגיל). בפסוק "ואף גם זאת" (כו,מד) חוזרים לקרוא בקול רגיל⁴.

בפסוק האחרון של הפרשה, המסיים את כל ספר ויקרא, נהוג לעמוד. רצוי שהקורא יפסיק קמעה לפני תחילת הפסוק, כדי שהציבור ישמע היטב את קריאת הפסוק. בסיום הספר אומר כל הציבור, ואחריו הקורא ואיתו גם העולה לתורה⁵: "חזק חזק ונתחזק" ("ונתחזק ז' בצירי").

בקריאת שמו"ת יש לקרוא גם את ההפטרה של פרשת 'בהר', שאינה נקראת מחר בציבור, עד "ארץ זבת חלב ודבש" (ולמנהג רבותינו נשיאינו⁶ - קוראים הפטרה זו בסיום קריאת שמו"ת ביום שישי, ובשבת-קודש לפני תפילת שחרית חוזרים על 'שביעי' וקוראים הפטרת 'בחוקות').

שבת-קודש בהר-בחוקות

כ"ב באייר

לעליית 'חמישי' (שבה קריאת התוכחה) עולה הבעל-קורא, ומעצמו (בלא שקוראים לו 'יעמוד')

3 ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד.

4 כן רגילים לנהוג, כדעת הפר"ח ס' תכח ס"ו, קיצור שו"ע סי' עח ס"ד ועוד, הובאו בס' 'בין פסח לשבעות' פ"ד ס"ד ואילך, כמנהג האשכנזים, ולא כמובא שם מפע"ח ושער הכוונות שהאריז"ל קראן בקול רם כמנהג הספרדים (ואולי קריאת האריז"ל היא ע"ד האמור ב'היום יום' זו אלו: "כשאבא קורא - לא נשמעות קולות").

5 ואכן הרה"ח ר' ישראל גורדון סיפר, שפעם - בשנים הראשונות לנשיאות הרבי - קרא את התוכחה בניגה כרגיל, והעיר רבנו (ע"י המזכיר הרה"ח ר"ל גרונר) "מדוע האט זיך ישראל היינט צוונגען ביי דעם (נתוכחה)!!" (=מדוע 'שורר' היום ישראל בקריאת התוכחה?) - ספר 'לקט הליכות ומנהגי ש"ק' עמ' 74.
6 ספר-המנהגים שם. לוח כולל-חב"ד. ודלא כמ"ש בס' שולחן-הקריאה פכ"א שהעולה לא יאמר 'חזק', מחשש הפסק. והטעם: "כי הוא [אמירת 'חזק'] שייך לקריאת הסיום (ראה שו"ע אדמו"ר סי' קסו ט"ו). ול' רק הקהל מברכו, אלא] גם הוא [העולה] אומר [את לקהל], כי נוסחא שלנו היא ונתחזק" - אג"ק ח"ד עמ' יד. וראה בארוכה ב'לוח השבוע' גיליון תרכ"ו חה"ה 1.

7 ודלא כהניקוד בפסוק (שמואל"ב יב), שצויין בס' שולחן הקריאה שם כמקור האמירה. וראה נוסחאות שונים באמירה

1 ספר-המנהגים עמ' 33.

2 'היום יום' ד' טבת. ב'היום יום עם הערות וציונים' ח"א, נסמן המקור למנהג זה בספר השיחות תש"ב עמ' 27 [בתרגום ללה"ק - עמ' לב]. ולהעיר שבהקדמה לזה אומר כ"ק אדמו"ר מהררי"צ שם, שבמנהגי ליובאוויטש ישנם מנהגים כלליים, ז"א [השייכים] לכולם, וישנם מנהגים שנהגו בהם רק רבותינו נשיאינו [ואולי קריאת שמו"ת באופן זה היא אחת מהם]; ומאידך, מצוין הרבי [אג"ק סוף כרך יח, לקוטי-שיחות חב"ד עמ' 342] למנהג זה, כהכרעה "בהנוגע לפועל" [לכולי-עלמא] שזמן קריאת שמו"ת הוא (כדעה השניה בשו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ו), והיא דעת הפע"ח שער השבת פ"ג בשם החברים, ספר הכוונות ישן דף ג ע"א, מג"א ס"ק ה בשם הש"ה (כנסמן במהדורה החדשה של שו"ע"ר) אחר חצות יום ועש"ק, ולא כדעה (הראשונה בשו"ע אדה"ז), והיא דעת המשנת חסידים (מס' יום הששי פ"א מ"א) ואור צדיקים סי' כח ס"ד - הציונים לקוחים מ'אבן-השהם', שו"ע מכתבי האר"י, שם, בפתוחי-חותם ס"ק (א) שצ"ל אחר תפילת שחרית. ומסתבר שכוונתו רק להכרעה בעניין הזמן הנכון לקריאת שמו"ת ולא לגוף המנהג. אך כיוון שהובא מנהג ב'היום יום' (אף שלא הובא בס' המנהגים), הרי ע"פ מרא"ל "הואיל וניפק מפומיה דרב כהנא", ובפרט ע"פ השיחה שבפתח ס' המנהגים, יש מקום לאמץ זאת.

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"א באייר ה'תשס"ט - כ"ח באייר ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"א באייר	ה' אבן פרק ט-יא.	ה' מלכים ומלחמותיהם פרק ז.	מל"ת קסו.
ש"ק	כ"ב באייר	פרק יב-יד.	פרק ח.	מל"ת קסו.
א'	כ"ג באייר	ה' מלכים ומלחמותיהם.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מ"ע קעג. מל"ת שסב. שסד. שסג. שסח.
ב'	כ"ד באייר	פרק ד-ו.	פרק י.	מ"ע קפז. מל"ת מט. מ"ע קפח. קפט. מל"ת נט.
ג'	כ"ה באייר	פרק ז-ט.	פרק יא.	מל"ת מו. מ"ע קצ. מל"ת נו. נו. מ"ע קצב. קצג.
ד'	כ"ו באייר	פרק יב-יג. סיום מחזור ל'	פרק יב. סיום מחזור עשירי מ"ע קצא. ריד. מל"ת שיא. נח. מ"ע רכא. מל"ת רסג. רסד.	
ה'	כ"ז באייר	אז וגוי. כל המצות.. שנת החמה.	אז וגוי. כל המצות.. מה' א-להי ישראל.	הספר הזה שאבאר בו... שזכרנו*.
ו'	כ"ח באייר	מצות עשה. א מצוה ראשונה.. אין לו.	כל אלו החכמים.. בין ראשון בין אחרון.	השרשים*.

* סיום הקדמת הרמב"ם לספר זה, בו מדבר אודות הספר. ** בימי לימוד הקדמת היר - לימוד כאו"א מ"השרשים" כפום שיעורא דילי, ולחל השאר ללמדו בימים הסמוכים שלאחרי זה (נוסף על לימוד המצות דהיום).

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	72 ד'	לפני הזריחה							
ו' כ"א באייר	3.19	4.21	4.47	5.49	9.08	12.37	1.12	7.30.9	7.57
ש"ק, כ"ב באייר	3.18	4.20	4.46	5.48	9.08	12.37	1.12	7.31.6	7.58
א', כ"ג באייר	3.17	4.19	4.45	5.47	9.08	12.37	1.12	7.32.3	7.59
ב', כ"ד באייר	3.16	4.19	4.44	5.46	9.07	12.37	1.12	7.33.0	8.00
ג', כ"ה באייר	3.15	4.18	4.44	5.45	9.07	12.37	1.12	7.33.7	8.00
ד', כ"ו באייר	3.13	4.17	4.43	5.45	9.07	12.37	1.12	7.34.3	8.01
ה', כ"ז באייר	3.12	4.16	4.42	5.44	9.07	12.37	1.12	7.35.0	8.02
ו', כ"ח באייר	3.11	4.15	4.42	5.43	9.06	12.38	1.12	7.35.7	8.02

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
בהר-בחוקות	6:54	8:10	7:09	8:13	7:02	8:14	7:10	8:12
במדבר	6:58	8:16	7:14	8:18	7:06	8:19	7:15	8:17

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מז"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

"בעשרה מאמרות . . עשרה ניסים"

בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות... (פרק ה, משנה א)

בפרק החמישי במסכת אבות מונה המשנה כמה עניינים שהם במספר עשרה. וצריך להבין: למה לא מזכירה המשנה את עשרת הדברות?

ולכאורה, כיון שכל העניינים נלקחים מהתורה - מה שישנו בעולם מספר עשרה, ולכל לראש, "בעשרה מאמרות נברא העולם", הרי זה נלקח מעשרת הדברות (כידוע מאמר רז"ל על הפסוק "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש", שעשרה המאמרות מכוונים ונלקחים מעשרת הדברות) - הרי לכל לראש צריך למנות את עשרת הדברות, שמהם נלקחים שאר העניינים שהם במספר עשרה שנמנו בפרק זה? והביאור בזה:

עשרת הדברות - אף שהכול נלקח מהם, הרי הם מובדלים לגמרי באין-ערוך מהעולם. כל העניינים באים אמנם מהתורה, אבל התורה אינה באותו גדר וסוג שלהם. ולכן לא מונה המשנה את עשרת הדברות, כיון שאי אפשר לחברם ולמנותם יחד עם שאר העניינים שנמנו במשנה שם.

בין העניינים שנמנו במספר עשרה, ישנם לא רק עניינים של טבע, אלא גם נסים, ועד גם הנסים שהיו בבית-המקדש, המקום בעולם שבו היה "ושכנתי" דהעצמות, "נמנע הנמנעות", שלכן היה בנסים שבבית המקדש החיבור של נס וטבע ביחד.

ואף על פי כן לא נמנו עשרת הדברות במשנה, כיון שעשרת הדברות הם מובדלים אפילו מהעשרה נסים שבבית המקדש:

בית המקדש הוא תכלית השלימות של העולם. תכלית בריאת העולם היא שתהיה דירה לו יתברך בתחתונים, ותכלית זו שבעולם נשלמת על ידי בית המקדש.

מה שאין כן התורה "קדמה לעולם", שהיא למעלה מהעולם לגמרי, אפילו למעלה מבית המקדש, וכמדובר פעם, שכיון שהתורה היא חד עם הקב"ה, הרי כשם שאצל קודשא בריך הוא לא שייך לומר שתכליתו היא בשביל משהו אחר חוץ, אלא התכלית הוא בו בעצמו, כמו כן הוא גם בתורה.

כל עניני התורה (מלשון הוראה) הם הוראה בעבודתנו. וכשם שצריכים ללמוד הוראה מהעניינים הכתובים בתורה, כמו כן יש ללמוד הוראה מזה שענין מסוים לא נקבע בתורה.

העובדה שהתנא אינו מזכיר בפרק זה את עשרת הדברות - יש בה הוראה: לימוד התורה צריך להיות "לשמה" - לשם התורה כשלעצמה, ולא בשביל תכלית אחרת. והאופן דלימוד התורה "לשמה" - מתבטא בכך שהלימוד אינו מוגבל בשום הגבלות: כאשר הלימוד הוא בשביל תכלית, גשמי או אפילו רוחני, הרי כיון שכל העניינים הם בהגבלה, אזי גם הלימוד הוא מוגבל. אבל כאשר הוא לומד לשם התורה שהיא בלי גבול - אזי לומד ללא הגבלות.

(תורת מנחם' כרך כה עמ' 297' 299)

עמל תורה - מעבר לגבולות השכל והרצון

מהיכן המשמעות ב"בחוקותי" לענין העמל בתורה? • ועוד:
התורה נעלית בעצם מעבודת הבריורים ומה שייך אצלה 'עמל'? •
אין לתלמידים יושבי אוהל עסק עם העולם כלל, וכל עמלם הוא
בהפצת התורה, לימוד בחיות והעיקר - בעיון התורה • משיחת
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

וכמאמר רז"ל¹ הידוע "לא יאמר אדם אי אפשי כו' אלא אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" - "גזר" דייקא, גזירה גזרתי.

ב. אמנם, בפירוש רש"י (מתורת כהנים) איתא: "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה".

ולכאורה: מנא ליה שקאי על העמל בתורה - הרי הראייה מזה ש"קיום המצוות אמור" היא רק ש"בחוקותי תלכו" לא קאי על קיום המצוות, אלא על לימוד התורה, אבל מנא ליה שהפירוש הוא "שתהיו עמלים בתורה"?

והביאור בזה:

הלשון הרגיל הוא - תורה, וכיוון שכאן נקראת התורה בלשון "חוקה", "בחוקותי" - הרי זה רומז על ענין העמל שבתורה.

"חוקה" - הוא עניין שאין לו מקום בשכל,

א. על הפסוק "אם בחוקותי תלכו"¹, איתא בתרגום ועוד מפרשים² ש"בחוקותי" הם המצוות.

ואף-על-פי שבמצוות יש ג' סוגים, משפטים עדות וחוקים³, מכל מקום, נאמר כאן "בחוקותי", אף שהכוונה אינה רק לסוג המצוות ד"חוקים", אלא לכללות המצוות - כיוון שמצינו שגם כללות המצוות נקראים בשם חוקים, כמו שכתוב⁴ "ויצוונו גו' את כל החוקים האלה (כללות המצוות) ליראה את ה'".

והטעם שכל המצוות נקראים בשם חוקים - כי, כל המצוות, גם אלו שהשכל מחייבם, כמאמר רז"ל⁵ "אילמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול כו'", צריכים לקיימם מתוך קבלת עול, כמו חוקים, "חוקה חקתי גזירה גזרתי"⁶.

(1) ריש פרשתנו.

(2) ספורנו עה"פ. ועוד.

(3) ראה גם ד"ה אם בחוקותי דש"פ בחוקותי הש"ת פ"ד (סה"מ הש"ת ס"ע 90 ואילך). ועוד.

(4) ואתחנן ו, כד.

(5) עירובין ק, סע"ב.

(6) במדב"ר ר"פ חוקת. ועוד.

(7) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

(8) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 313 ואילך.

מנהגנו שאין עונין אמן אחר ברכת עצמו⁵.

אמנם למעשה הורה הרבי אחרת: "ברכת 'גאל ישראל' מסיים הש"ץ בקול רגיל. וכן נוהגין בכל ימות השנה, כמובן". ומכיוון שתמיד ייתכן שחלק מהמתפללים יגיעו לסיום הברכה לפני הש"ץ ויכנסו לספק עניית אמן, ובכל זאת הורה לש"ץ לסיים בקול רגיל (ולא בלחש כמו בברכת אהבה) - הרי שבפועל זו הוראה שלא להחמיר בהאפשרות שבסידור.

ומכאן ברור, שבדורותינו הכריעו רבותינו נשיאינו לגמרי כדעת הזוהר, שאין מקום לעניית אמן זו בין גאולה לתפילה. ודלא כמו שכתב בס' 'הפסק בתפילה' (פ"ג ס"ז).

בשו"ע סי' ס"ו ס"ט וסי' קיא ס"א "וכן נוהגין".

5) וכן נהגו רבים: מקור חיים שם. מנ"א סו, יא. אליה רבא שם, יג. חיי אדם כא, יח. דרך החיים לגא. קיצור שו"ע יח, ב. מאידך יש שנהגו שהש"ץ יסיים זאת בלחש, אשי ישראל פרק ז' הערה פג בשם הגרש"ז אויערבך, מנהגי ברלין, דרכי חיים ושלום סי' קמד ועוד (וכן נפוץ כיום בבתי כנסת אשכנזים. אבל ראה בפסקי תשובות סי' סו או סי' ל' ובהערות). ובלבושי שרד (סו, יא) מסיק שכדי לצאת לכל הדעות יש לסיים קודם הש"ץ, ולהתחיל ה' שפתי תפתח".

6) "כן נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר בערו לפני התיבה. ופשיטא שאין לשנות בזה בר"ה ויוהכ"פ, וראה שו"ע או"ח סי' נ"ט (בשו"ע הב"י - ס"ד) וסי' ס"א [לא מצאתי שם. ואולי צ"ל: ס"ו, כדלהלן], ונ"כ" (ספר המנהגים עמ' 61 הערה 10). וב'מנהגי יאהרצייט' שבסוף קונטרס נה (סה"מ תש"ח עמ' 147, הערה 16. נעתק גם בס' המנהגים עמ' 11 בהערה) ציין ע"ז: "ראה שו"ע [הב"י] סי' ס"ז, ור"ס קיא, ובסידור הל' ק"ש".

7) תיבה זו הוסיף הרבי ב'הוספה ללקוטי מנהגי ר"ה ויוהכ"פ' שבס' המנהגים עמ' 61. ובנוגע ל'גאל ישראל', נשללת בזה לגמרי הדעה (שהביא אדמו"ר הזקן בס' קיא ס"ב ובקצות השלחן סי' יט בבדי השלחן סי' ק יז) "שבשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפילה" (שנחלקו עליה רבים מהפוסקים וגם האריז"ל, ראה בפסקי תשובות שם הערה 21).

8) כי שם אם כבר שמע את סיום הברכה, יש מקום לענות אמן גם לדיון, כדברי שו"ע רבינו סי' נט סו"ד, אלא שלכתחילה חוששין לדברי הש"ח "שלא להפסיק בין אהבה לשמע" ולא מדינא, ראה גם בפסקי תשובות שם אות ה (ולא כמ"ש שם בשם שלחן הטהור, שע"פ האריז"ל יש לענות זאת לכתחילה). וכדי למנוע זאת, מסיים הש"ץ (ולכאורה גם המתפללים) בלחש.

גשמיים, ובכללות הוא עניין העבודה דששת ימי החול, מה שאין כן "ישראל", "לי ראש"¹⁶, הוא עניין העבודה בשבת שלמעלה מבירורים, ובוה לא שייך עניין העמל.

ומזה מובן, שעניין העמל שייך דווקא בעניינים השייכים לעולמות, כמו קיום המצוות שהתלבשו בדברים גשמיים, ועל דרך זה גם בתפלה, שהיא בבחינת "סולם" שמלמטה למעלה¹⁷, ונקראת בשם "חיי שעה"¹⁸, כיוון שהוא עניין שבא על-ידי הנבראים; אבל עניין העמל אינו שייך בתורה שבאה למעלה¹⁷, ומבחינה שלמעלה מהעולמות.

ד. על הפסוק¹⁹ "כי אדם לעמל יולד" - איתא בגמרא²⁰: "איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר²¹ כי אכף עליו פיהו, הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר²² לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, הוי אומר לעמל תורה נברא".

ועל-פי הידוע שגם סלקא-דעתך בתורה הוא עניין של תורה²³, מובן, שצריך להיות גם עניין "עמל מלאכה" ו"עמל שיחה", אבל, מהו העיקר - תכלית בריאת האדם, ותכלית הבריאה בכללותה (שהרי האדם הוא בחיר הנבראים) - הרי זה "עמל תורה".

והנה, ג' העניינים מלאכה שיחה ותורה - שבכולם צריך להיות עניין העמל - הם: מעשה המצוות, דיבור התפלה (כמאמר רז"ל²⁴ על הפסוק²⁵ "ויצא יצחק לשוח", "אין שיחה אלא תפלה",

והיינו, שלא זו בלבד שמצד השכל אין טעם לדבר, אלא יתירה מזה, שמצד השכל יש קושיא על הדבר, כלשון חז"ל²⁶ ש"אומות העולם מונין את ישראל כו", כיוון שזהו היפך השכל.

וכאשר אדם צריך להניח את שכלו ולעשות היפך השכל - הרי זה עניין של עמל, כי, מעלת האדם היא היותו שכלי, וכאשר מבטל את השכל, הרי הוא מבטל ענינו העיקרי, ולכן הרי זה עמל גדול.

וזהו "אם בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה" - שלימוד התורה צריך להיות באופן שיניח את שכלו ויעסוק בתורה גם כאשר אין לו טעם שכלי ועריבות ("געשמאק") בלימוד.

ג. והנה, דובר כמה פעמים בעניין התוארים שבתורה, שהתואר צריך להיות מתאים לא רק בעניין אחד, אלא גם בכל הפרטים. ועל דרך זה בעניין "עמלים בתורה", שמלבד העמל שיש בכך שמניח את שכלו, צריך להיות בתורה גם עמל כפשוטו.

ולכאורה: עניין העמל שייך רק בעניינים הקשורים עם גשמיית העולם, דכיוון שמתעסק עם החומר או הגשם לבררו ולזככו עד שהגשמי עצמו יתחיל להכריז אלקות, על דרך מה שכתוב¹⁰ "ויקרא גו' א-ל עולם", לא רק "א-ל העולם", אלא "א-ל עולם", שהעולם עצמו הוא אלקות¹¹ - הנה על זה יש צורך ב"עמל";

מה שאין כן בתורה, כיוון שהיא בבחינת "להם מן השמים"¹², אור עליון שלמעלה מהעולם - הרי לכאורה לא שייך בה עמל.

וכמבואר בלקוטי תורה¹³ בפירוש הפסוק¹⁴ "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" - שהדיוק בזה הוא שבישראל דווקא אין עניין של עמל, אבל ביעקב יש עניין של עמל - ש"יעקב" היינו "יו"ד עקב"¹⁵, שזהו כפי שהנשמה מתלבשת בעניינים

9) פרש"י ר"פ חוקת.

10) וירא כא, לג.

11) ראה לקו"ת תבוא מב, ד, מג, ג. ובכ"מ.

12) בשלח טז, ד.

13) בלק עא, ד ואילך.

14) בלק כג, בא.

15) ע"ח שי"ג פ"ב. פרדס שכ"ג בערכו. וראה תו"א ר"פ ויצא.

ובכ"מ.

16) פ"ע ש"כ ט"פ פ"א. שעה"פ וישלח לב, כט. סה"ל ויחי מזו, כח, מח, ב. ועוד. הנסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' לד.

17) ראה תניא אגה"ת רפ"י. ובכ"מ.

18) שבת יו"ד, א.

19) איוב ה, ז.

20) סנהדרין צט, רע"ב.

21) משלי טז, כו.

22) יהושע א, ח.

23) ראה לקו"ש חט"ו ע' 94 ובהערה 11.

24) ברכות כו, ב. ע"ז ז, ב (וראה בתו"ה ואין שם).

25) חיי שרה כד, סג ובפרש"י.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

אמן ב'גאל ישראל'

עניית אמן על 'גאל ישראל'

שאלה: מי שסיים ברכת 'גאל ישראל' דשחרית קודם שסיימה הש"ץ, האם יענה אמן אחר הברכה למנהגו?

תשובה: לא יענה כלל, לא בחול ולא בשבת ויום-טוב.

המקורות: הנה בסידורנו¹ כתב אדמו"ר הזקן, שיש מקום להחמיר² ולסיים ברכת גאל ישראל עם הש"ץ, כדלהלן:

"...אם רוצה לצאת כל הדעות - שיש אומרים³ שאין לענות אמן אחר שאמר גאל ישראל, שלא להפסיק בין גאולה לתפילה, ויש אומרים⁴ לענות - ויכל לכוון לסיים עם הש"ץ, ואז אינו מחוייב לענות אמן אחר הש"ץ לפי

1) בהל' ק"ש ותפילה שבסוף הל' תפילין (במקור - ללא כותרת נפרדת), נדפסו בסוף השו"ע ח"א, במהדורת קה"ת הישנה עמ' 313 סוף ד"ה כשמפסיק, ובמהדורה החדשה עמ' תרכא סוף ד"ה ועל.

2) רק "אם רוצה", אך אינו ממליץ לנהוג כך. ולא כפי שכתבו בהוראות שבסידור 'תהלת ה' בהוצאה החדשה עם תרגום אנגלי (הוצאת קה"ת, ברוקלין תשס"ג, עמ' 45) שכך עדיף לנהוג (זאת מלבד שהעדפה זו היא הפך משמעות הוראת הרבי למעשה, כדלהלן). גם בס' קצות השלחן (פ"ט ס"ו) הבין מדעת רבינו בסידורו כאן שלא כפסקיו בשו"ע שלו דלהלן הע' 4, ולכן כתב, שבאם שמע סיום הברכה בין גאולה לתפילה, לא יענה אמן זו. וכן נהגו חסידים בדורות שלפנינו.

3) מנהג ספרד ע"פ הוזהר (מציניים לח"א רהב, - כנראה ע"פ הנאמר שם שאין מפסיקין בין גאולה לתפילה כמו בין תשי" לתש"ר) [אם כי גם שם יש וויכוח בדבר עניית אמן על ברכת תפילין של חבירו או. ראה פסקי תשובות סי' כה סוף הערה 137, ו'התקשרות' גיליון תקס"ג עמ' 19 הערה 11, וצ"ע]. ובכפ החיים סי' קיא ס"ק ח כתב שגם מדברי שער הכוונות משמע כן. בס' 'שו"ע הוזהר' ובס' 'אבן השהם - שו"ע מכתבי הארז' ל', לא מצאתי מאומה בעניין זה) שהובא בבית יוסף ופסק כמותו בשו"ע, סי' סו (ס"ז) וסי' קיא (ס"א), למרות שלא הביא פוסקים כן בנגלה (מלבד בן דורו הרלב"ח המגן על כל פרטי מנהג ספרד בנושא זה, שבהיבאו ב"י סי' סו. אמנם במנהגים מהר"י טירנא, מנהג של יום חול בתחילתו, מביא כן בשם רב עמרם גאון). וכן הביא להלכה המקור חיים (לבעל חוות יאיר, מגדולי חכמי אשכנז - בן דורם של המג"א והט"ז, סי' קיא ס"ק א) בשם: המגיד מישרים (משלי כג, ד"ה אור ליום, שהזהיר את הב"י שלא לענות זאת אז), גורי האר"י, וס' צרו המור פ' ויגש (ד"ה ואמר ויבך על צוארו עוד), וכן נהג השל"ה (מסכת תמיד, עניני תפילה וקריאה בס"ת), בדפוס אמסטרדם רנ"א: "וכן בעניין אמן של גאל ישראל, חזרתי ממנהג אשכנזים ונוהג כמנהגם [של הספרדים] שלא לענות, וכ"כ האלקי האר"י ז"ל על-פי סודות עמוקים, ואין לשנות"; וכן מסקנת הלבוש, ושר"ת הרא"ם ח"א סי' ו - שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' כ (באבל בלבוש בפנים סי' סו ס"ה הביא שתי הדעות, אלא שהאר"ר שם דייק ממה שלא הביא שם את הכרעת הרמ"א, שגם הלבוש סובר כדעתו שלו, כהב"י. אמנם להלן בס' קיא ס"א פסק לענות גם ע"פ סוד, וצ"ע. כן בשר"ת הרא"ם מדבר רק על עניית אמן אחר ברכת עצמו ולא על ברכת הש"ץ, וצ"ע). ולפני מאה שנה ומעלה כבר נהגו כך גם מתפללי נוסח אשכנז [=הליטאים], כדברי ה'ערך השלחן' (שכתב עליו הרבי - אג"ק כרך יח עמ' תכז - 'שהיה מראשי האשכנזים', בס' סו ס"ד), וכן מסקנת ליקוטי מהר"ח (בדפוס ראשון ח"א ע"ב).

4) רש"י ורבינו יונה ברכות מב, ב. רא"ש ברכות פ"ז סי' י. טור, דרכי משה רמ"א סי' סו וסי' קיא. פרישה סי.יא. הכרעת אדמו"ר הזקן

ומחשבת התורה.
ובכן:

בנוגע למעשה המצוות, מוכן ששייך עניין העמל - כיוון שזהו עניין הקשור עם גשמיות, כנ"ל.

וכמו כן בנוגע לדיבור התפלה שייך עניין העמל - שהרי מצינו בראשונים²⁶ שדיבור נקרא בשם "מעשה זוטא", וכדאיתא בגמרא²⁷ ש"עקימת שפתיו הוי מעשה", וכיוון שזהו עניין של מעשה, לכן שייך בו עניין העמל.

מה שאין כן תורה שעניינה הבנה והשגה, הרי זה עניין שאינו שייך לגשמיות.

ואף-על-פי שעניין ההבנה וההשגה הוא בכלי השכל, ועל-ידם גם בכלי המוח הגשמי, ועד שמצינו בספרי הרפואה ומובא בחסידות²⁸ שעל-ידי השגת השכל נעשה שינוי במוח הגשמי - הרי עצם עניין השכל ישנו גם ללא המוח הגשמי, וכמו בהנשמה למעלה, שיש אצלה עניין ההשגה ללא קשר עם עניינים גשמיים. והיינו, שאין זה כמו דיבור ומעשה שאינם שייכים אצל הנשמה למעלה, וכל עניינים הוא רק בשייכות לגשמיות, מה שאין כן עניין השכל שישנו ללא המוח הגשמי, ואדרבה, השכל כפי שהוא ללא מוח גשמי הוא נעלה יותר מכפי שהוא בהתלבשותו במוח, ונמצא, שעצם עניין התורה אינו קשור עם גשמיות.

ואם כן, כיצד שייך בתורה עניין העמל?

בנוגע לנגלה דתורה, יש לכאור, שזהו לפי שעניינה הוא לירד למטה בשביל עניין הבידורים בעולם שנעשים על-ידי התורה.

אבל האמת היא, שעניין "עמלים בתורה" הוא לא רק בגליא דתורה, אלא גם בפנימיות התורה. דהנה, גליא דתורה נקראת "גופי תורה", ופנימיות התורה נקראת "נשמתא דאורייתא"²⁹, והיינו שגליא דתורה הוא ברוגמת הגוף שהוא טפל וחיצוניות לגבי הנשמה. והרי לא יתכן שכל תכלית בריאת האדם תהיה כרי להתייגע כל ימיו בעניין טפל וחיצוני. ועל

26) ראה חידושי הרשב"א שבועות כא, א (בשם הר"י מגיש). הובא באג"ק ח"י ס"ע שמ. חט"ז ס"ע קיה. ועוד.

27) סנהדרין סה, א.

28) דאה סה"מ קונטרסים ח"א צז, א. תרצ"ז ע' 254. תש"ד ע' 243. תשי"ז ע' 33.

29) זח"ג קנב, א.

כורחך צריך לומר ש"עמל תורה" ישנו גם ובעיקר בסתים דאורייתא.

ה. והנה, על-פי המדובר כמה פעמים³⁰ שהתורה ניתנה בדרך כלל וברוך פרט, הרי כל ג' העניינים, עמל מלאכה עמל שיחה ועמל תורה, ישנם גם בתורה גופא (כדלקמן ס"ו).

וכשם שככלות ג' העניינים, הרי אף שגם עמל מלאכה ועמל שיחה הם עניינים בקדושה, מכל מקום, עיקר המעלה היא בעמל תורה דווקא - כן הוא גם בג' העניינים כפי שהם בתורה גופא, מלאכה שבתורה, שיחה שבתורה ותורה שבתורה, שעיקר העמל צריך להיות בתורה שבתורה.

ובעניין זה חלוקים בעל-עסק ויושבי-אוהל ובני-הישיבות ביחוד, שאף שאצל כולם צריכים להיות כל ג' העניינים (כיוון שגם קא-סלקא-דעתך בתורה הוא עניין של תורה, כנ"ל), מכל מקום, יש חילוק ביניהם הן בנוגע לעניין העיקרי (עמל תורה) והן בנוגע לקא-סלקא-דעתך (עמל מלאכה ועמל שיחה):

בעל-עסק - עיקר עבודתם במשך רוב היום היא בעמל מלאכה ועמל שיחה. הן אמת שמסקנת הגמרא היא שהתכלית היא עמל תורה, ולכן גם אצלם צריך להיות "עמל תורה" בזמנים הקבועים ללימוד התורה, החל מ"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"³¹, ויש לכל אחד להוסיף ולהרבות בזה כפי יכולתו, אבל אף-על-פי-כן, עניין עמל תורה הוא אצלם במיעוט זמן, ואילו במשך רוב היום עליהם לעסוק בעמל מלאכה ועמל שיחה, שהוא עניין הבידורים שבעולם.

ואילו תלמידי הישיבות - הרי נוסף לכך שעיקר כל עניינם במשך כל היום צריך להיות כ"עמל תורה", נגלה דתורה ופנימיות התורה, הנה גם העסק בעמל מלאכה ועמל שיחה (שצריך להיות אצלם מצד הקא-סלקא-דעתך שבגמרא) הוא באופן אחר אצלם - שאין זה בעניין הבידורים שבעולם, שהרי העולם אינו בד' אמות שלהם, תלמידי התמימים אין להם עסק עם העולם, ועניין עמל מלאכה ועמל שיחה אצלם הוא מלאכה ושיחה שבתורה.

30) ראה גם לעיל [תו"מ שם] ע' 279. וש"נ.

31) מנחות צט, ב.

שונקין קריה גת

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacofath 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ה' טבת תשכ"ג
ברוקלין

הו"ה אי"א נו"נ מלאכה מלאכה שמים
מו"ה אברהם יצחק שי

שלום וברכה!

בסקנה על הודעתו אודות יום הולדה שלו,

בודאי נהג בסנהג אנ"ש בזמן האחרון ביום
ההולדה. ויה"ר סת"ה שתי"ש שנה הצלחה אצלו הן בגשמי
והן ברוחניות ויוסף בלימוד התורה ובקיום מצוהי סודך
הרחבה.

בברכה
מנחם מענדל שניאורסאהן

סודך סנהגתך לכתוב אודות הולדתך הלבונה שחרר
לסביבתך. והתקין ש"ה ש"ה ואתו בכל האמצעים להיקון
המצב. ובסקנה לשאלתו בנוגע להצעות הסנהל שי" - מוכן
ג"כ שבכל רבו ציבורי שרבים משתתפים בו - סוכרתח
השחילות מיוחדת שתי" חופעה אחידה, ובפרט בסודר חינוכי,
ושל אנ"ש, ושל צעירי אנ"ש ביהוד, ולכן לאחרי השקו"ם
ביניהם (בדרכי נועם דוקא - ודלא כפי הנשמע) - הנה או
שיחברו ביניהם, או שיעשו כדברי הסנהל (כי"ן שהוא
האחראי וכו'). כן נבהלתי להסברא לקדש על י"ש, ועכ"פ
לפגש אח שתיח הי"ש - היפך ולמנוב מצייני כ"ק מו"ה ארטו
נשיא דורנו, ובודאי תרבה לקבלת סכ"ה זה ינקטו באמצעים
הכי מוחלטים להיקון כ"ז. ויבש"ם בזה בחוזה. פשוט שכתב
מכתן לכאו"א מהם שנהג כנ"ל.

ז"ע נתקבל מכתב זוג' פ"י ע"ד הביקור אצל מרה ב"ג.
ח"י, ויהא בשטוסו צ' בב"ל.

1. ביאור ג' העניינים, מלאכה שיחה ותורה - בתורה גופא:

החקיקה. אותיות - הם גבול, כידוע³⁶ שאותיות הם הכלים, שהוא עניין הגבול. אמנם, גבול זה הוא באופן של התאחדות, שזהו החילוק שבין אותיות הכתיבה לאותיות החקיקה, שאותיות הכתיבה הם דבר נוסף על הקלף, ואילו אותיות החקיקה הם בהתאחדות עם האבן.

והיינו, שאף-על-פי שזהו עניין של מדידה והגבלה, מכל מקום, לאמתו של דבר אין זו הגבלה, כיוון שזהו מדידה עצמית של התורה, שאין זו הגבלה, כידוע³⁷. ובנוגע לפועל:

מדברים רבות אודות עניין "ופרצת" בתורה³⁸, אבל, לא צריכים לצאת מה"סדר"; יש צורך בשמירת בריאות הגוף, ושמירת זמני הסדרים, שכן, הגבלה זו אינה עניין של הגבלה, ואדרבה, זוהי המדידה עצמית דתורה, שזהו אמיתית עניין הכלי גבול.

* * *

מלאכה שבתורה - הוא עניין היגיעה בהפצת התורה בכל מקום. כלומר: אין הכוונה להכין את המקום שיוכלו להפיץ שם תורה, שהרי זה שייך לעניין הבריורים, ולא זו היא עבודתם של התלמידים בהווה, אלא הכוונה היא להפצת התורה. והיינו, שאין לו עסק עם העולם, אלא עם התורה, להפיץ אותה (ולדוגמא - עניין חזרת רא"ח בבתי כנסיות³²).

שיחה שבתורה - הוא עניין הלימוד בדיבור ובקול, ולא רק בעיון המחשבה, וכמאמר רז"ל³³ על הפסוק³⁴ "כי חיים הם למוציאיהם", "למוציאיהם בפה", שאז היא "תורת חיים", "ואם ערוכה ברמ"ח אברים משתמרת", ובפשטות - ללמוד בקול ומתוך חיות ("מיט א קאך").

תורה שבתורה - הוא עניין העיון בתורה. וכאמור, שאף שבכל ג' העניינים צריך להיות עמל, מכל מקום, העיקר הוא עמל תורה, היינו, להתייגע במוחו בעיון הבנת והשגת התורה.

ט. [.] וכן הוא גם בעניין "אם בחוקותי תלכו וגו'":

התורה אומרת אמנם "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם", וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"³⁹, ויש בזה מעלות נפלאות, אבל אף-על-פי-כן, עדיין אין זה אמיתית השכר של לימוד התורה, ולא בשביל זה צריך להיות לימוד התורה; אמיתית השכר עבור לימוד התורה הוא - עצם עניין ה"עמלים בתורה".

(התועודות ש"פ בחוקותי, כ"ב אייר תש"ט, 'תורת מנחם' כרך כה עמ' 292-297, 299 - בלתי מוגה)

ז. וכמוזכר לעיל, שהעניין ד"תהיו עמלים בתורה" לומד רש"י ממה שנאמר "בחוקותי", היינו, לא הלשון הרגיל, תורה, אלא לשון חוקה, שמה מוכח שהכוונה היא לעניין העמל, כיוון שעושה זאת נגד השכל שהוא עיקר האדם.

והיינו, שאין להמתין עד שיהיה לו חשק וגעשמאק בלימוד התורה, אלא צריך ללמוד מתוך חיות וללא הגבלות גם כאשר אין לו חשק וגעשמאק - שזהו עניין העמל בתורה.

ח. ויש עוד עניין בפירוש "בחוקותי", מלשון חוקה - כמבואר בלקוטי תורה³⁵ שהוא עניין אותיות

(32) כ"ה בזכרון אחרים (המו"ל).
(33) עירובין נד, רע"א.
(34) משלי ד, כב.
(35) ריש פרשתנו, ור"פ חוקת.

(36) ראה לקו"ת פרשתנו מו, ד. ובכ"מ.
(37) ראה סה"מ תרנ"ז ע' קנו ואילך. וש"נ.
(38) ראה משיחת ש"פ קדושים, מבה"ח אייר שנה זו (לעיל [תר"מ שם] ע' 266 ואילך). וש"נ.
(39) שם, יג.

יום הולדת / קידוש על יי"ש

יום הולדת בין השמשות

בהתקשרות תשע"א, הבאתם הסיפור עם הרה"ח הרב קלמנטון אורות יום הולדת בין השמשות.

מעין זה סיפר לי דודי, הרה"ח ר' אברהם דונין שי, שנכנס ליחידות לרגל יום הולדתו (כמדומה גיל י"ח) והגיש לרבי פתק ובו הוא מבקש ברכה ליום הולדתו שחל בו/ במרחשוון.

הרבי התבונן בפתק, וכמו שאינו מביין את הכתוב שאל את עצמו: "ר' ז'?" "לאחר מכן הרבי בירך את ר' אברהם ובסוף היחידות שוב הרבי הסתכל בפתק ושוב שאל את עצמו: "ר' ז'?"

הדבר מאוד הפליא את דודי, שכן ההבדל בין כתיבת האות ו' לכתיבת האות ז' הוא די משמעותי וקשה 'לטעות' ביניהם, ולכן הבין שיש דברים בגו. הוא התקשר לאימו-סבתי ובירר אצלה מתי בדיוק הוא נולד, והיא - למרבה הפתעתו - ענתה לו שהוא נולד בין ו' לז' במחשוון - בין השמשות (זו היתה הפעם הראשונה ששמע על זה...). (למעשה את הברית עשו בכל מקרה יותר מאוחר כי היתה לו צהבת).

הרב מנחם מענדל דונין, מגדל העמק

קידוש על יי"ש

בגיליון תשע"א דנו אודות מכתב הרבי בנרון, ונתהפך סדר המספרים בהדפסה, ובשורה המתחילה "231" צריך להיות כמובן: 132, וכנראה מזה נובעת הטעות "עמ' 1232".

לגופו של עניין העירונו, שקטע ממכתב זה נעתק ב'תורת מנחם - התוועדויות' כרך לו עמ' 352 הערה 127 (סביב השיחה הידועה על גזירת ה'משקה' מש"פ שמיני תשכ"ג, שהחל כ"ק ארמו"ר להגיה ונדפסה שם עם ההגהות, ובציון כל המראי-מקומות לשיחות ומכתבי רבותינו נשיאינו בנרון). שם צוין התאריך הנכון של המכתב - ה' טבת תשכ"ג.

לפני כשנתיים נדפסה השיחה בקונטרס בפני-עצמו על-ידי ועד הנחות בלה"ק, ובסופו צילום המכתב, המוגש בזה.

המערכת

כל מקום שגלו... שכינה עמהן

יהודי אינו לבד בגלות!

הוראה נוספת מתורתו של רשב"י הקשורה עם כללות עבודתם של ישראל בזמן הגלות, ובהקדמה: כאשר בני-ישראל נמצאים בגלות - כאשר מסביבם נמצאים רבים מאומות העולם, ומצב העולם בכללותו הוא באופן ד"החושך יכסה ארץ" - האור דצדק ויושר לא חדר, לדאבוננו, בכל מקום ומקום, הרי יתכן שיהיו ליהודי קשיים לחנך את בניו ובנותיו בדרך התורה ומצוותיה. מכיוון שבין הגויים שנמצאים מסביבו ישנם כאלו ש"מלעיגים" על העובדה שבמקום לחנך ילדים "לעשות עוד דולר", מחנכים אותם על-פי תורת משה - תורה שניתנה במדבר לפני אלפי שנים!

...ואם כן, נשאלת השאלה, כיצד יכולים לפעול כל זה כאשר נמצאים בזמן הגלות?!

הנה על זה באה ההוראה של רשב"י - "רבי שמעון בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שכל מקום שגלו... שכינה עמהן כו":

מצבם של בני-ישראל בגלות אינו באופן שהם נמצאים בגלות, והקב"ה נמצא ב"היכלו" (למעלה) ומשם מביט לראות מה נעשה עמהם וממשיך להם ברכותיו כו' - אלא "שכינה עמהן", גם הקב"ה נמצא בגלות יחד עם בני-ישראל, "בכל מקום שגלו שכינה עמהן".

ולא עוד אלא שמצטער בצרת גלותן - "בכל צרתם לו צר"! הקב"ה הכניס את עצמו, כביכול, למצב כזה ש"יאמרו הגוים איה נא אלקיהם"!...

שירצו באמת לצאת מן הגלות

וממשיך רשב"י - "ואף כשהן עתידין להגאל שכינה עמהן, שנאמר ושב ה' אלקיך את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עמהן מבין הגלויות":

גם כאשר יודעים שהקב"ה נמצא בגלות יחד עם בני-ישראל, יכולים לחשוב שכאשר מגיע הזמן לצאת מהגלות, יוצא הקב"ה מהגלות לפני בני-ישראל, על כל פנים - רגע אחד לפניהם, הנה על זה אומר רשב"י לכל אחד ואחד מישראל: הנך יכול להיות רגוע! בכל רגע ורגע שנמצא אתה בגלות, יהיה הקב"ה יחד עמך, ולא יצא מהגלות אפילו רגע אחד לפניך! ורק כאשר כל בני-ישראל יוצאים מהגלות - אזי יוצא הקב"ה ביחד עמהם!

ומכיוון שכן, בודאי רוצה הקב"ה ומשתדל שהגאולה תבוא במהירות הכי אפשרית, אלא שלזה דרושה בקשתם ודרישתם של ישראל, שירגישו את צער וקושי הגלות, ויצעקו "עד מתי"!... מתי תבוא כבר הגאולה של כל עם-ישראל!

אמנם, גם לפני זה, כאשר נמצאים עדיין בזמן הגלות, ממשיך הקב"ה את ברכתיו ומאיר לכל ישראל ברוחניות ובגשמיות - כפי שהיה בגלות מצרים, שבהיותם עוד בארץ מצרים, היה המעמד ומצב ד"לכל בני-ישראל היה אור במושבותם", ועד ש"בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו" - כמה חרשים לפני צאתם מארץ מצרים.

ומכל הנ"ל מובן שגם כאשר בני-ישראל בגלות - יש להם את כל העזר והסיוע של הקב"ה, בכל המצטרך להם, שיוכלו לקיים תורה ומצוותיה בשלימות, כדברי רשב"י: "בכל מקום שגלו שכינה עמהן".

(משיחת ל"ג בעומר תשד"מ, התוועדויות תשד"מ כרך ג עמ' 176)

בריאות השיניים

סגולות מיוחדות לבריאות השיניים שנתקבלו והוסכמו על-ידי רבותינו נשיאינו: המנהג בקידוש לבנה ובדיקת חוטי הציצית • כיצד הראה הרבי עצמו את דרך בדיקת הציצית, ומה העצה בשבת שלא לגרום להידוק הקשר? • על עקירת שיניים, מידת ההסתמכות על רופאים, ועל ניסיון להקמת מרפאת שיניים לחסידי חב"ד בירושלים

נפתח דווקא ב"דרך אגב" שמופיע בשלהי איגרת תורנית ששיגר הרבי לפוסק הלכות שחיבר "קונטרס תיקון עירובין", הרה"ג הרב יוסף דוד מאסקאוויטש מניירורק בשנת תשי"ח, ובסימנה (אגרות קודש כרך טו עמ' שם) כותב הרבי: דרך אגב: הראשייתיות עשיר - עינים שיניים ידיים רגליים הובא במדרש שמואל אבות ריש פרק ד'.

מצה כסגולה לשיניים בריאות

באחרון של פסח תשט"ו (תורת מנחם כרך יד עמ' 33) אמר הרבי:

תפקידם של שיניים הוא לחלק ולהפריד את המאכל, ומו ששיניו חולות - אינו יכול להפריד ולהבחין בין הדברים... וכיוון שמצה היא "מיכלא דאסוותא" [=מאכל הרפואה] - הרי עליידי אכילת המצה יתרפא ויהיו לו שיניים בריאות... בהמשך מבאר הרבי בהרחבה שעליידי עמידה בתנועה של ביטול יפעל בו הביטול עצמו זיכור וממילא יוכל גם לחוש את הטעם שבביטול.

עקירת שיניים

שוב כותב הרבי בשנת תשי"ט (אגרות קודש כרך כ' עמ' קסד): בהנוגע להצעה לחתוך את כל בשר החניכיים

קודש כרך ח' עמ' שיח, כרך יג עמ' עט), במענה לשואל:

במה שכתב בנוגע לכאב שיניים, והרופאים מייעצים לעקור כו', הנה אף שידוע מאמר רז"ל (פסחים קיג, א) בהנוגע לעקירת שיניים "ולא תעקר ככא" (ויש חסידים מספרים שלכן הרה"ג והרה"צ ר' הלל נ"ע מפאריטש נוהר שלא לעקור שן) אבל לא ראיתי נוהרים בזה, ואפילו לא בבית הרב.

באיגרות נוספות כותב הרבי בעניין זה: "מה שראינו בבית הרב, שנשמעו בזה להוראות הרופאים", "ובפרט בנדון כבוד תורתו, שהרופא אומר שבזה נוגע ותלוי בריאות כל הגוף". ואין סתירה לדברי חז"ל שהרי "ידוע כבר שנשתנו הטבעים בהנוגע לרפואות שבש"ס".

אמנם לפועל:

אף שצריך עיון אם יש לעשות בקצה האחרון [=בקיצוניות], מה שמייעצו רופא אחד לעקור כל השיניים חסיושלום, אלא להתייען עם עוד מומחים בזה, ואפשר מספיק אחד או שניים וכו'.

שלילת עקירת בשר החניכיים

שוב כותב הרבי בשנת תשי"ט (אגרות קודש כרך כ' עמ' קסד): בהנוגע להצעה לחתוך את כל בשר החניכיים

על זה עונה הכתוב:

"וציווייתי את ברכתי לכם בשנה השישית" - אם רק נתמסר לגמרי לעבודת 'שנה השישית', העבודה בזמן הגלות, שהיא מתוך מסירות-נפש וביטול על-שכלי, יברך הקב"ה את ה'זריעה' של ה"שנה השישית", ואזי יהיה

"ועשת את התבואה לשלוש השנים" - נמשיך את הגילויים של הגאולה העתידה, הנחלקים לשלושה: ימות המשיח, תחיית המתים, והאלף השביעי.

(לקוטי שיחות כרך כז עמ' 176)

גר ותושב וחי עמך (כה, לה)

איזהו תושב? כל שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים (רש"י)

הווי אומר: גם אם אין בידנו אלא זכות זו שאנו כופרים בעבודה-זרה - חייב הקב"ה כביכול להחזיקנו ולהחיותנו, ולהושיענו תשועת עולמים.

(כתר-שם-טוב, עמ' סא)

כי לי בני-ישראל עבדים (כה, נה)

בני-ישראל נקראים 'בנים' ו'עבדים', ההבדל ביניהם הוא:

עבדים - מצד הגוף. הגוף חייב לקבל על עצמו עול מלכות שמים, כעבד שמקבל את מרותו של אדונו. בנים - מצד הנשמה (הבן נמשך ממוח האב, והנשמה באה מ"חכמה עילאה"). הנשמה עוברת את ה' מתוך אהבה ועונג, כבן המשמש את אביו.

(ספר המאמרים קונטרסים ב עמ' תעח)

אם בחוקותי תלכו (כו, ג)

מפרש הבעל שם טוב:

"אם בחוקותי" - מדבר באדם שהגיע לחוק קבוע בעבודתו, שממנו הוא אמנם לא גורע אך גם אינו מוסיף, מצווה עליו התורה:

"תלכו" - אסור לו לישראל במצב זה, אלא עליו לחדש ולהוסיף בעבודתו מתוך הליכה ועלייה תמידית. זהו שכתוב (תהילים פא) "כי חוק לישראל הוא, משפט לאלוקי יעקב": "כי חוק לישראל הוא" - מי שעבודתו היא בבחינת חוק קבוע, ללא תוספת, "משפט לאלוקי יעקב" - יצטרך לתת על כך דין ומשפט.

(כתר שם טוב עמ' לה)

ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד . . ואכלתם ולא תשבעו (כו, ו)

לחם - היינו תורה, שנמשלה ללחם (ראה שבת קכ).

"עשר נשים" - היינו עשר כוחות הנפש.

"ואפו עשר נשים לחמכם" - יש 'לאפות' את התורה שלומדים ברשפי האהבה לה' המתעוררת בעת התפילה, אהבה כזו החודרת לכל עשר כוחות הנפש.

"בתנור אחד" - אש האהבה באה מהתבוננות ב'אחד', באחדות הבורא. רק כשלומדים תורה בצורה כזו נקלטים דברי תורה בנשמה, ואילו כשאין התורה 'אפויה' באש האהבה אין היא 'מתעכלת' היטב בנשמה. וכפי שהוא בלחם גשמי, שרק אם הוא אפוי טוב הוא מתעכל טוב.

"ואכלתם ולא תשבעו" - תחזרו על לימודכם שוב ושוב, ובכל פעם יהיו בעיניכם כחדשים ממש, וככל שתרכו לשקוד בתורה לעולם לא תשבע נפשכם בה.

(לקוטי תורה ויקרא עמ' מח)

פרשת בהר-בחוקות

פרשת בהר

שם פרשתנו, 'בהר', מזכיר את המעמד הנשגב של מתן תורה, תכלית העלייה, ואילו בפרשה עצמה מסופר על תכלית הירידה - יהודי שנמכר לשמש לעבודת אלילים. ללמדך, התורה לא ניתנה לנו כדי לאפשר את המשך הישיבה במדבר, תוך התבודדות מהעולם; היא ניתנה כדי שנוכל ליכנס להנהגה הטבעית של ארץ-ישראל, דבר המאפשר גם את הירידה והנפילה שעליה מסופר בפרשתנו, והמטרה היא להאיר את החושך השורר בעולם בנר מצווה ותורה-אור.

(לקוטי שיחות כרך יז עמ' 304)

פרשיות בהר-בחוקות

"בהר" - רומז להגבהה והתנשאות.
 "בחוקותי" - רומז לביטול (שכן קיומם של החוקים, המצוות העל-שכליות, דורש את התבטלותו של השכל האנושי).

החיבור של 'בהר' ו'בחוקותי' מלמדנו, שעל האדם להגיע לביטול מוחלט להשם יתברך, עד שאינו מציאות לעצמו כלל - רצון העליון הוא רצונו ורצונו הוא רצון העליון. וכמו אותיות החוקות באבן (בחוקותי מלשון חקיקה), שהאותיות אינן מציאות לעצמן כלל. מי שעלה והגיע לדרגה זו - אין אצלו ניגוד בין התבטלות ('בחוקותי') לבין התנשאות ('בהר'), שכן הוא משועבד כולו לעבודת ה', ואף ההתנשאות אינה אישית אלא אלוקית, בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי-הימים ב, יז).

(לקוטי שיחות כרך כב עמ' 164)

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

"כי תבואו אל הארץ" - כשארם מסתדר בחיי משפחה ונוטל ריחיים על צווארו, ומתחיל לעסוק בעניינים ארציים, במילי דעלמא, "ושבתה הארץ שבת לה" - עליו לדעת כי התעסקות זו חייבת להיות לשם התעלותם הרוחנית של הארציות והחולין ("שבת"). וההתעלות הרוחנית של שש שנות החול מעלה אף את השנה השביעית עצמה, כך שבמקום "שבת" (פסוק ב) היא נעשית "שבת שבתון" (פסוק ד).

(לקוטי שיחות כרך ט עמ' 442)

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית . . וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית (כה, ב)

ידוע ש'שש שנים' ו'שנה השביעית' רומזים לשית אלפי שנים דהווי עלמא ולאף השביעי. זוהי משמעותה הפנימית של שאלת "מה נאכל בשנה השביעית" - כיצד יצליח דורנו, דור יתום, באלף השישי לפני ביאת המשיח, להביא את הגאולה, וכי "אכשור דרא"?

וכך כותב הרה"ת ר' חיים רפפורט בספר דיני ומנהגי ראש חודש (קה"ת תש"נ) עמ' צג: וראה טהרת ישראל (על הל' נדה) סקפ"ד בהגהות לכאר יצחק סקנ"ז כו'. טעמי מנהגים עניני ר"ח סימן ת"ס בהערה בשולי הגליון דיבור- המתחיל סגולה לכאבי השיניים.

ובספר ליובאוויטש וחייליה ע' 30 כותב הר"ר רפאל נחמן הכהן ע"ה: "בליובאוויטש היה ידוע לכול, שבעת קידוש לבנה, כשהרבי (אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) היה אומר 'כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה' שם את ידו הקדושה על השיניים ואומר: 'ולא יהיה לי כאב שיניים לעולם, וגם בעיני ראייתי ששם אז את ידו על השיניים.

"ושמעתי שהרה"ח ר' פינחס אלטהויז ע"ה, כשהיו לו כאבים חזקים בשיניו, וסיפר זאת לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, שאלו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אם נוגע הוא בשיניו בשעה אמירת 'כשם שאני רוקד כו' כך לא יוכלו כו' בקידוש לבנה, וסיפר זאת חסיד הנ"ל לכ"ק אדמו"ר שליט"א (שנכנס אחר כך לחותנו לברר על דבר זה), ומיני אז נוהג כ"ק אדמו"ר שליט"א כן בקידוש לבנה".

לעומת דברים אלו יש מספרים שהדברים היו קצת שונים:

זה היה בחורף תש"י. הרה"ח ר' פינחס אלטהויז שאל את הרבי אם נכון שבליובאוויטש היו משתמשים בקידוש לבנה כסגולה לכאבי שיניים. כששאל הרבי את חותנו, כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, לנכונות הדבר, אישר זאת, והוסיף שזכור לו שפעם כאבו לו השיניים ואביו - כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אמר לו להזכיר זאת בקידוש לבנה.

בקובץ מנהגי מלך (עמ' 46), מתואר מנהגו של הרבי כך:

"לפני ברכת 'ברוך עושך וכו'" מתרומם ומדלג שלושה דילוגים ומעביר ונוגע באצבעותיו הקדושות במקום השיניים (באופן שנראה כמחליק אצבעותיו הק' על שפמו), וכך עושה בכל הג' פעמים באמירת ברכת 'ברוך עושך' (אלא שבב' פעמים האחרונות - קודם מעביר אצבעו על מקום שיניו ואחר-כך (או בחדא מחתא) מדלג ג' דילוגים)".

כו', רחמנא-ליצלן. בכלל הצעה מוזרה היא, ובפרט שהחיתוך הוא על מנת שיקום [=שיגדל] בשר חדש וכו', זאת אומרת ענין שאי אפשר להיות בטוח (במאה אחוז?) שכן יהיה במילואו.

בכל זה [=זאת], כיוון שכותב שקיבל הצעת מומחה, יש לפנות למומחה אחר ולדעת דעתו בזה, ובמקום ספק ובכלל - הרי שב ואל תעשה עדיף.

לשמוע דעתו של רופא שלישי שיכריע

לנערה תושבת ארץ-הקודש כתב הרבי בו' בתמוז תשל"ב (המכתב נדפס לראשונה ב'היכל מנחם' כרך א' עמ' קצב, ומשם ללקוטי שיחות כרך לו עמ' 318):

במענה למכתבה מיום כ"ט סיון על-דבר השן כו', כיוון שהכאבים (רגישות) משך זמן מראים שהמצב לא בסדר - צריך לטפל בזה ולא להזניחו.

ובאם, ככתבה, בין הרופאים ישנה חלוקת דעות [=ויכות], ישאלו דעת רופא שלישי שיכריע ביניהם. הרקע למכתב מתואר בשולי הגליון בהיכל מנחם שם (אך נשמט בלקוטי-שיחות שם): הדברים נכתבו במענה לשאלה אם לקיים נסיעה (לחור"ל) לקראת החגים או לאחר את הנסיעה עד סיום הטיפול בשיניים, אף שעל-ידי זה תפסיד את תקופת החגים [=בחצר הרבי].

הסגולה בקידוש הלבנה

במכתב מח' סיון תשט"ו (אגרות קודש כרך יא עמ' קנ) כותב הרבי ליהודי:

בטח זהיר בקידוש לבנה - סגולה לשיניים. ואכן, בענייני סגולות שבספר טעמי המנהגים (ירושלים ת"ו תשי"ז, עמ' תקסה) נאמר: סגולה לכאב השיניים מהרצה"ק מהר"י מרוזין וצוק"ל לומר בשעת קידוש הלבנה אחרי אומרו "כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה" שלוש פעמים, יאמר בכל פעם "ולא יהיה לי כאב שיניים".

ל"ב חוטי הציצית ול"ב השיניים

בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן סימן ח סעיף יב נפסק ש"צריך להפריד החוטין זה מזה קודם הברכה".

וכתב על זה הרה"ג ר' לוי ביסטריצקי ע"ה בספרו לקט ציונים והערות ח"א (קה"ת תשמ"ב) עמ' 97: ראה בשערי תשובה ס"ק ט' שאם נסתבכו הציצית קצת אין להפרידן בשבת משום שדרך הקושר ציצית בטלית שלאחר גמר עשייתם מפריד החוטין זה מזה וכו', אם-כן בשבת יש להחמיר כיוון שלפעמים הקשר רפוי ואחרי שמפרידים מהדק הקשר ודאי לגמר מלאכה.

ומוסיף:

"שמעתי בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א (בלי אחריות כלל וכלל) שיש עצה לזה להפריד (=לברוק) גם בשבת והיינו שמחזיק בידו הקשר לפני שמפריד הציצית שנסתבכו ואז אף אם הקשר רפוי על-ידי זה שמחזיק יש לו היכר ולא יבא להדקם בשבת".

מקורה של שמועה זו הוא אביו הרה"ח ר' יהודה לייב שי' אשר מסר לו את הדברים אך ביקשו שלא לכתוב זאת בשמו. לימים התפרסם הסיפור בשלימותו ועל דיוקו ב'אהלי ליובאוויטש' גליון ג (סיון-תמוז תשנ"ה, עמ' 5-6):

זה היה באחת השנים הראשונות לנשיאות הרבי. בערב שבת אחד תקפו את הרה"ח ר' יהודה לייב שי' ייסורים גדולים בשיניים. הרופא עקר לו כמה שיניים ונוצרה אצלו נפיחות גדולה בחניכיים, באופן שלא יכול היה לאכול מאומה ולא לסגור את הפה וכו'. הסבל מכך היה עצום, וביקש מהרב חודקוב ז"ל למסור עבורו פ"ג לרבי.

הרבי השיב באמצעות הרב חודקוב שיבדוק את הציצית, ובדק את הטלית קטן והטלית גדול ולא מצא כלום. וביקש מהרב אליהו ז"ל סימפסון שיבדוק גם הוא, וגם הוא בדק הציצית והטלית, המידות וכו' ולא מצא כלום. ואמר לו הרב סימפסון, שאף-על-פי-כן כיוון שהרבי הורה לבדוק, בוודאי טמון בזה משהו, שהרי לא ייתכן שיאמר לבדוק בחינם, והשאל לו הטלית שלו

שיתעטף בה בשבת.

ביום א' בלילה נכנס ליחידות, ושאלו הרבי אם מסרו לו מה שביקש למסור עבורו. ואמר שמסרו לו אך ברק ולא מצא כלום, כי הציצית תקינה וכל המידות והשיעורים בסדר. הרבי חיך חיך רחב ואמר, שהכוונה בזה היא על-פי המובא בספרים (על דרך הקבלה) שבדיקת הציצית עצמה היא סגולה לשיניים. וכן היו עושים בצ'רנוביל כל יום, בסדר זה (באמרו זאת, הוציא הרבי את הציצית שלו והראה לו את סדר הבדיקה), שאוחזים בציצית ביד ומפרידים החוטים זה מזה ומונים בפה כל חוט וחוט במספר: אחד, שתיים, שלוש, ארבע וכו'. ובשבת אוחזים את הקשר ביד - כדי שלא לבוא לידי קשייה בשבת ח"ו - ועושים כן.

וכמדומה אמר, שגם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ עשה כן. והרי"ל שי' גרונר סיפר שראה את הרבי עצמו עושה כן.

לציון הקשר בין בדיקת הציצית לשיניים כתב הרה"ח ר"י הורוביץ:

..הקשר בין ציצית לשיניים הובא בספרים לעניין כמה דברים - ראה במגן אברהם סי' יא ס"ק יח (ממטה משה (הלכות ציצית אות יג) בשם ר' דוד בר מנחם. של"ה (חולין ג, ע"א)), וכן הוא בכף החיים סי' יא אות יז (מקיצור של"ה (ועוד) שאם היו חוטי הציצית ארוכין מדי "אל יחתוך החוטין בסכין.. רק יפסקם בשיניים דל"ב שניים הם נגר ל"ב חוטין".

ובשם ספר דרך ישרה הביא (הכה"ח שם) "דסגולת הציצית הלא היא שלא יהא לו כאב שיניים". עוד הובא בכף החיים (סי' כד אות יב) מכתבי האריז"ל (שער הכוונות דרושי הציצית, דרוש ז) לכוון בשעת ברכת הציצית בראשי התיבות "להתעטף בציצית" שהם ל"ב חוטי הציצית והם סוד ל"ב נתיבות חכמה, ומספר חסד לאברהם (אות ג) הביא בכה"ח שם "שזה סגולה שלא יכאבו לו שיניו שהם ל"ב".

בספר "שולחן מלכים" על קיצור שולחן ערוך סי' ט (ובטעם הצבי ס"ק ט) הביא רמז נאה לקשר שבין בדיקת הציצית לשיניים, מלשון חכמים במשנתם "שניים אוחזין בטלית", פירושו: מי שיש לו כאב שיניים יאחז בטלית יבדוק ציציותיו.

ועוד כתב שם (ר"י הורוביץ): "מסורת זו שבדיקת הציצית היא סגולה לכאב שיניים - מקובלת היא גם בעוד חצרות צדיקים ההולכים לאור תורת הבעש"ט וכגון בסלונים".

מה ציער את הרבי?

בשנת תשכ"ד התקיימה הכנסיה הגדולה של אגודת-ישראל. לאסיפת הפתיחה הוזמן נשיא המדינה מר שז"ר, אך הוא לא בא, אלא שלח את שליחו לייצגו. כעבור כמה ימים ("בתוך ימים ספורים") התקיימה אסיפת רופאי שיניים - ולשם דיוקא הגיע.

הדבר ציער מאוד את הרבי, והוא הגיב על-כך באיגרת שכתב לגה"ח רבי שלמה יוסף זיין ("נבחרת להדיעה") - 'אגרות-קודש' כרך כג עמ' רנ.

מראת שיניים בירושלים

בשנת תשכ"ט ביקש הרבי להקים מראת

שיניים בשיכון חב"ד בירושלים ת"ו. הנושא עלה ב"יחידות" של אחד התורמים הגדולים, מר יוסף גרוס, שהסכים לסייע בהנ"ל. על הפרטים כתב הרב חודקוב לרב עזריאל זליג סלונים (צילום המכתב הופיע בספר 'עבר מלך' עמ' 365).

ברכה לבקיעת השיניים

מברק פדיון-נפש שנשלח לרבי מהורי"צ ונכתב באנגלית, תורגם על-ידי הרבי, ובתחילתו נאמר כך:

"אצל בנו הבכור מרדכי גבריאל בן משה קפיל - בן ט"ז חדשים - מתחילים עתה "לצאת" השיניים, באופן לא קל. החניכים שלו כואבים ואינו אוכל. זה משך ששה חדשים שאכילתו מועטת, ועתה כמעט שפסק מלאכול..."

"יהי רצון שבנו הבכור הנ"ל יתחיל לאכול ושיצאו כל שיניו בלי מכאובים".

להלן העתק תרגום המברק בכתב ידו של הרבי (נדפס בתשורה מכ"ב כסלו תש"ס עמ' 27):

